

Ιστορία του διαβήτη στην Ελλάδα

Χ.Δ. Τούντας

Κύριε Πρόεδρε,
Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι.

Κατ' αρχήν ευχαριστώ την Οργανωτική Επιτροπή και τον πρόεδρο της κατηγητή κ. Δ. Καραμήτσο για την πρόσκλησή τους, να μιλήσω για την ιστορία της Διαβητολογίας στην Ελλάδα. Ανεπίσημα η πρόταση-βολιδοσκόπηση μου είχε γίνει από τον κ. Καραμήτσο και γοητευμένος από την ιδέα, ενεργώντας εντελώς παρορμητικά, χωρίς πολλή σκέψη δέχτηκα. Η πρόταση, ένα αληθινό ταξίδι, έμοιαζε σαν αυτό της την αρχαίας Αργούς. Την πήρα και ξεκίνησα το δρόμο για την Κολχίδα, για να βρώ την ιστορία και να την φέρω πίσω.

Φιλόδοξο το εγχείρημα. Τιμή η ανάθεση. Ευθύνη ο σχεδιασμός. Δοκιμασία η υλοποίηση. Αργότερα, όταν καταλάγιασε η έξαψη και αναπόλησα το θέμα εν ψυχρώ, με ζώσανε φίδια κατά το κοινώς λεγόμενο. Με ανησύχησε, για να μην πω με τρομάξε, η πρώτη λέξη της πρότασης. Ιστορία. Λέξη με μεγάλο ειδικό βάρος. Ο γράφων ιστορία έχει έργο δυσβάσταχτο, με τεράστιες δυσκολίες, η αντιμετώπιση των οποίων απαιτεί προσόντα και ικανότητες. Έρευνα, γνώση του θέματος στέρεη, καθαρή σκέψη, κρίση αλάνθαστη, αντικειμενικότητα απόλυτη. Επιπλέον απαιτείται σοβαρότητα και νηφάλια προσέγγιση των θεμάτων, ακριβολογία στην έκφραση. Αποψύωση της όποιας πληροφορίας από την υπερβολή, άρα πολλαπλό «κοσκίνισμα». Επιμέλεια, σχολαστική διερεύνηση και ικανότητα διείσδυσης στον πυρήνα των γεγονότων, για την αναζήτηση και αποκάλυψη της αληθινής υφής τους.

Η αποποίηση της πρότασης ήταν μια λύση. Όμως ήταν πλέον αργά για άρνηση. Σκέφθηκα ότι είναι καλύτερα να προσπαθήσω την καταγραφή γεγονότων που έμαθα ακούγοντας ή διαβάζοντας, είτε είχα ενεργό συμμετοχή – ως ένα σημείο – στη δημιουργία τους. Σκεπτόμενος έτσι, ένιωσα μεγαλύτερη άνεση. Καταλάγιασε η ανησυχία και ξεκίνησα την προσπάθεια για την οργάνωση του σχεδίου.

Η αφήγηση απαρτίζεται από δύο ενότητες.

Η πρώτη, αφορά στο απώτερο παρελθόν και θα μπορούσε να είχε ως υπότιτλο «αναζήτηση-τεκμηρίωση».

Η δεύτερη, αναφέρεται στο πρόσφατο παρελθόν, που το έχει

βιώσει ο ομιλών και σαν υπότιτλο βάζω «ανάμνηση-επιβεβαίωση».

Πρώτο καταφύγιο για πληροφορίες ο Νέστορας της Διαβητολογίας στην Ελλάδα. Ο αγαπητός σε όλους μας Τζών Αλιβιζάτος. Κρατάει σπουδαίο αρχείο, έχει βιώσει από πρώτο χέρι τον Διαβήτη στην Ελλάδα. Είναι από τους πρωτοπόρους, τον διακρίνει μεθοδικότητα, οργανωτική ικανότητα και το κυριότερο, είναι πάντοτε πρόθυμος να βοηθήσει πάντα αιτούντα.

Ακολούθησε αίτημα για βοήθεια στον μελίχιο Φώτη Παυλάτο. Τακτικός και επιμελής, με γνώση και παιδεία, απλόχερα και χωρίς να τσιγκουνευτεί, παραχώρησε πολύτιμο υλικό για την διάλεξη αυτή.

Να λοιπόν που άρχισα να εξιστορώ, υφαίνοντας αργά-αργά τον ιστό της αφήγησης για τον Διαβήτη στη χώρα μας.

Απο τύχη αγαθή, απρόσμενα έφτασαν στα χέρια μου δύο ιατρικά βιβλία. Το ένα, ήταν η χειρουργική του Ν. Αλιβιζάτου, έκδοση 1925. Το άλλο, ήταν η παθολογία του Γ. Λιβιεράτου, έκδοση 1926. Σε αυτά δεν υπήρχε κάτι σχετικό για τον Σακχαρώδη Διαβήτη. Το γεγονός μου προξένησε εντύπωση, επειδή οι συγγραφείς ήταν Πανεπιστημιακοί δάσκαλοι. Άλλο εντυπωσιακό στοιχείο, μια παράγραφος από τον πρόλογο στο σύγγραμμα «Παθολογική Κλινική» του Γ. Λιβιεράτου.

Αναφέρει στον πρόλογό του επί λέξει: «Εκ των δύο τόμων, οίτινες βλέπουσι το φως σήμερον δημοσιευόμενοι ταυτοχρόνως, ο Α' περιλαμβάνει τας κοινότερας των οξειών λοιμωδών νόσων, ο Β' τας κοινότερας των νόσων των εσωτερικών οργάνων (καρδίας, στομάχου, ήπατος, νεφρών)...». Το πάγκρεας δεν αναφέρεται.

Η απουσία μνείας στο πάγκρεας μου έκανε εντύπωση και ήταν το ερέθισμα να αναζητήσω και — στο μέτρο του δυνατού να εντοπίσω — τις πρώτες αναφορές για τον Σακχαρώδη διαβήτη σε συγγράμματα Ελλήνων γιατρών.

Στην «Νοσολογία των παιδών» του Χ. Ι. Χατζιώτου, έκδοση 1924, υπάρχει κεφάλαιο, έκτασης περίπου τριών σελίδων στο οποίο γίνεται αναφορά στον Σακχαρώδη διαβήτη. Αντιγράφω: «Παραθέτω τον Σακχαρώδη διαβήτη εις το κεφάλαιον της θρέψεως...» Άλλοτε εθεωρείτο όλως σπάνιος εις την παιδικήν ηλικίαν... συναντάται όμως κάτω της ηλικίας των 12 ετών, εις αναλογίαν μιας περιπτώσεως επί 100 τοιούτων Σακχαρώδους διαβήτου απασών των ηλικιών...».

Για τη θεραπεία του διαβήτη και του διαβητι-

κού κόματος, γράφει: «...ως θεραπεία συνιστάται γενική υγιεινή, ήτοι, διαμονή εν τη εξοχή, υδροθεραπεία, εντριβή δέρματος δι' οινόπνευματούχων ουσιών, τελεία καθαριότης προς αποφυγή μολύνσεων και τέλος αποφυγή από πάσης πνευματικής εργασίας» (Τρελά πράγματα αλήθεια!). Και συνεχίζει με την αγωγή για το κόμα. «Insuline, οινόπνευματούχον εκχύλισμα παγρέατος ίππου (sic) εις ενέσεις ανά πάσαν δευτέραν ημέρα έσχεν καλόν άμεσον θεραπευτικόν αποτέλεσμα, ουχί όμως μακράς διαρκείας, καθ' ότι τα φαινόμενα επανήλθον μετά πάροδον δύο μηνών...».

Από το «Σύμπτωμα εις την νόσον», Α. Κ. Δήμησσα, Αθήνα 1926. Γίνεται όχι μόνο ταξινομήση του διαβήτη, αλλά και σύσταση στο γιατρό, τότε θα πρέπει να σκέπτεται τη νόσο. «Αζωτουρικός, ινοσιτουρικός, οξαλουρικός, υδρουρικός, εκ φωσφορικών, χαλκόχρους...». Συνεχίζει μία παράγραφο πιο κάτω... «οσάκις ο άρρωστος αναφέρει αφθονίαν ούρων ... από όλας τας νόσους εκείνας, αι οποίαι έχουν την πολυουρίαν ως σύμπτωμα επικρατούν, σκεπτόμεθα περί μιας, δηλαδή περί του σαχαρώδους διαβήτου...».

Επίσης στην «Ειδική νοσολογία και θεραπευτική» του Α. Αραβαντινού, Αθήνα 1931, αναφέρεται... «εκ των μη αζωτούχων ουσιών του πλάσματος, σημασίαν έχει η ύπαρξις σακχάρου, του οποίου το ποσόν φυσιολογικώς δεν υπερβαίνει την αναλογίαν 1%ο του λίπους...».

Το ενδιαφέρον για τον Διαβήτη έβαινε συνεχώς αυξανόμενο, εξαιτίας του γεγονότος, ότι η χρησιμοποίηση της ινσουλίνης από το 1922 είχε σταθερώς ανοδική πορεία, αρχικώς με την άμορφη ταχείας δράσεως ινσουλίνη και λίγο μετά με την Πρωταμινική Ψευδαργυρούχο ινσουλίνη, που τότε ήταν γνωστή ως ΡΖΙ. Απο τα τέλη της 10ετίας του '40, την ΡΖΙ διαδέχθηκε η ΝΡΗ, δηλαδή η ισοφανική ινσουλίνη.

Στην δεκαετία του '50, η Ελλάδα καθημαγμένη έχει βγει από τη δίνη του Β' παγκοσμίου πολέμου και του εμφυλίου που ακολούθησε. Δειλά τότε παρατηρείται κινητικότητα γύρω από το πρόβλημα «Σακχαρώδης Διαβήτη», καθώς πλειάδα γνωστών παθολόγων, άρχισε να δείχνει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τον διαβήτη. Τα ονόματά τους Γεώργιος Μερίκας, Δάμων Βασιλείου, Δημήτριος Μπάκαλος, Κώστας Ανδριωτάκης, Ευστράτιος Λουσιδής στην Αθήνα, Δημήτριος Βαλτής στη Θεσσαλονίκη. Παράλληλη ήταν και η εμφάνιση κειμένων που αφορούσαν στον Διαβήτη είτε στα συγγράμματα της εποχής, είτε στο περιοδικό «Ιατρική»,

που ξεκίνησε τη διαδρομή του στο τέλος της δεκαετίας του '50. Θυμάμαι με τι λαχτάρα κράτησα το πρώτο της τεύχος, όντας φοιτητής στο τρίτο έτος.

Στην Ειδική Νοσολογία του καθηγητή του Πανεπιστημίου Αθηνών Ν. Τσαμπούλα, έκδοση 1956, καταγράφεται ο ορισμός του Σακχαρώδη Διαβήτη ως εξής: «Είναι νόσος χαρακτηριζόμενη υπό πολυπλόκου διαταραχής του μεταβολισμού των υδατανθράκων, συνοδευόμενης και υπό διαταραχής ανταλλαγής του λευκώματος και του λίπους και οφείλεται εις ανεπαρκή παραγωγήν ινσουλίνης...».

Στην Παιδιατρική του Μπάμπου, έκδοση 1957, φαντάζει απλοϊκός ο ορισμός του Διαβήτη, όπου αναγράφεται «Ο διαβήτης είναι μια μόνιμος σχεδόν διαταραχή της ανταλλαγής των υδατανθράκων, ήτις αφιεμένη εις εαυτήν, κατευθύνεται προς διαταραχήν της ανταλλαγής των λευκωμάτων, εν συνεχεία των λιπών και τέλος του ύδατος».

Την ίδια χρονική περίοδο ασχολήθηκαν με τον Διαβήτη λιγότερο σε κλινικό και κυρίως σε ερευνητικό επίπεδο, διακεκριμένοι Έλληνες γιατροί στις Η.Π.Α., όπως ο Μάριος Μπαλοδήμος και ο Πάνος Κατσόγιαννης, ο οποίος κατάφερε να συνθέσει το μόριο της ινσουλίνης. Στην ομάδα του εργαζόταν και ο μετέπειτα καθηγητής βιοχημείας στο ΑΠΘ και νυν ευρωβουλευτής Α. Τρακατέλης.

Ακόμη με το διαβήτη ασχολήθηκαν ο Πλάτων Πετρίδης στη Γερμανία και ο Χάρης Αντωνιάδης στις ΗΠΑ όπου έκανε ενδιαφέρουσα ερευνητική δουλειά. Την τελευταία δεκαετία διαπρέπουν στις Η.Π.Α. η Ελένη Βλασσάρα με αντικείμενο έρευνας τη γλυκοζυλίωση και ο Άρης Βέβες, πρώτα στο Ηνωμένο Βασίλειο και κατόπιν στις Η.Π.Α., που ασχολήθηκε αρχικά με τη Διαβητική Νευροπάθεια και έπειτα με το ενδοθήλιο.

Ας επιστρέψω όμως πάλι στη δεκαετία του '50, στην Ελλάδα. Το πεδίο του Σακχαρώδη Διαβήτη έμοιαζε με παραμελημένο, χέρσο, άγονο χωράφι. Η αναφορά του γινόταν με συνοπτικό τρόπο, μέσα από το μάθημα της Παθολογίας. Στο τέλος της δεκαετίας αυτής, δύο-τρία ανήσυχια πνεύματα, μυαλά φωτισμένα που είχαν το προσόν να σκέφτονται, να πιάνουν το μήνυμα των καιρών και να οραματίζονται την πρόοδο, αποφάσισαν να καλλιεργήσουν τον αγρό. Να σπείρουν τον σπόρο και να περιμένουν τη σοδειά. Έτσι η πρώτη ουσιαστική συλλογική κίνηση έγινε την τελευταία χρονιά

της δεκαετίας του '50, το 1959.

Η Ιατροχειρουργική Εταιρεία, με πρόεδρο τον Σπύρο Οικονόμο, καθηγητή της Ουρολογίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, οργάνωσε ένα συνέδριο, με εισήγηση του Τζων Αλιβιζάτου, για τον Σακχαρώδη Διαβήτη. Έτσι πραγματοποιήθηκε το πρώτο επιστημονικό συνέδριο με θέμα «Σακχαρώδης Διαβήτης» στη χώρα μας από τις 4-8 Μαΐου 1959, στο Αγρίνιο και το Μεσολόγγι. Στο συνέδριο συμμετείχαν με εισήγηση οι εξής:

Νικόλαος Λούρος: «Διαβήτης και εγκυμοσύνη».

Τζών Αλιβιζάτος: «Αιτιολογία και παθογένεια του Σακχαρώδη Διαβήτη».

Γρηγόρης Λαμπράκης: «Διαβήτης και κύηση».

Λάμπρος Κατσιλάμπρος¹, «Πρόληψη λαθών κατά τα διαβητικά κόματα».

Άλλοι ομιλητές, ο Γεώργιος Δαΐκος και ο Περικλής Καλογήρου.

Επίσης έλαβαν μέρος από την Θεσσαλονίκη, ο καθηγητής Ε. Παναγιωτόπουλος και ο τότε υφηγητής του Δημήτριος Βαλτής.

Προσκεκλημένη ήταν η Γερμανίδα Μ. Bernhard, από το Βερολίνο, η οποία μίλησε με θέμα την «Θεραπευτική αγωγή του Διαβήτη με σουλφονουλουρίες». Τα αντιδιαβητικά δισκία είχαν εισαχθεί στη χώρα μας το 1956 και δεν υπήρχε τότε αρκετή εμπειρία για τη δράση τους και τις ανεπιθύμητες ενέργειες.

Πάσχα τότε, στο Μεσολόγγι, Πάσχα και τώρα. Ο Διαβήτης από σύμπτωση ή συγκυρία, στον ίδιο ιστορικό τόπο κάνει «ΕΞΟΔΟ» στον ιατρικό κόσμο και την κοινωνία. Ποία τύχη είχε το εγγείρημα;

Ας δώσω τον λόγο στον Τζών Αλιβιζάτο.

ΤΖΩΝ ΑΛΙΒΙΖΑΤΟΣ

«Στο συνέδριο αυτό, έγινε κάποιο ξεκίνημα μιας οργάνωσης για τον Διαβήτη. Ο καθηγητής Σ. Οικονόμος, διείδε ότι υπήρχε ενδιαφέρον ιατροκοινωνικό στον Διαβήτη. Με πλησίασαν στο Αγρίνιο άγνωστοι πολίτες και ιατροί με το σκεπτικό να δημιουργηθεί κάποια κίνηση για την προστασία των διαβητικών. Υπό την αιγίδα του Σ. Οικονόμου συνεστήθη σωματείο με την επωνυμία Ελληνική Ένωση προς Προστασία των Διαβητικών (ΕΕΠΔ). Το καταστατικό εγκρίθηκε στο Πρωτοδικείο Αθηνών με πληρεξούσιο δικηγόρο τον Αγαμέμνονα

1. Πατέρας του σημερινού καθηγητή Παθολογίας Ν. Κατσιλάμπρου.

Κουτσόγιωργα. Στο άρθρο 2 του καταστατικού αναφέρεται ως σκοπός του σωματείου η προστασία των διαβητικών, η παρακολούθηση, η επαγγελματική κατοχύρωση, η κοινωνική προστασία, η εξασφάλιση νομοθετικών μέτρων, η ενημέρωση, η παρακολούθηση των συνθηκών διαβίωσης και η παροχή στοιχείων προς μελέτη του Διαβήτη.

Έγιναν αρχαιρεσίες και πρόεδρος εξελέγη ο καθηγητής Β. Μάλαμος. Γενικός γραμματεύς εξελέγη ο υποφαινόμενος. Είχα έναν ενδοιασμό για το αν η «προστασία των διαβητικών» θα ήταν αρκετό κίνητρο να συγκινήσει τους νέους γιατρούς. Η ένωση δεν είχε επιστημονικούς στόχους. Ελάχιστοι τότε ιατροί είχαν ενδιαφέρον για τον διαβήτη. Έτσι, όλη αυτή η δραστηριότητα δεν είχε αξιολογη συνέχεια.

Αναδιφώντας τα παλιά, σε τεύχος του περιοδικού «Δελτίο Παιδιατρικής Κλινικής Πανεπιστημίου Αθηνών» (1956), υπάρχει κείμενο με την υπογραφή του καθηγητή Β. Κωνσταντινίδη. Τίτλος του πονήματος «Σακχαρώδης Διαβήτης της παιδικής ηλικίας».

Η δεκαετία του '60 μπορεί να θεωρηθεί ως ορόσημο στην εξελικτική πορεία του διαβήτη στη χώρα μας.

Έτσι, ο Νικόλαος Παπασπύρου, μαθητής του διεθνούς αναγνώρισης διαβητολόγου Robin Laurence, ίδρυσε το 1961 στο ΙΚΑ το πρώτο Διαβητολογικό Κέντρο στον Ελληνικό χώρο.

Προσκάλεσε τον Laurence στην Αθήνα το 1962 και τον Best το 1960 και 1964 για διαλέξεις. Ο καθηγητής C. Best έγινε επίτιμος διδάκτωρ της Ιατρικής Σχολής ΑΠΘ το 1963.

Ο Παπασπύρου συνέγραψε στην Αγγλική γλώσσα βιβλίο με τίτλο «The History of Diabetes Mellitus», που πραγματοποίησε δύο εκδόσεις. Μαθητές του υπήρξαν ο Ευστράτιος Κοκλάμης, ο Αθανάσιος Παρίσης, ο Κωνσταντίνος Ζέρβας και ο αείμνηστος Βασίλης Διζικιρίκης, οι οποίοι τα επόμενα χρόνια διέπρεψαν ως διαβητολόγοι και υπήρξαν από τα ιδρυτικά μέλη της ΕΔΕ.

Το ίδιο χρονικό διάστημα δραστηριοποιούνται με τον Σακχαρώδη Διαβήτη, σε κλινικό επίπεδο, ο Τζών Αλιβιζάτος στην Πολυκλινική Αθηνών, ο Διονύσιος Ικκος στον Ευαγγελισμό, ο Φώτης Παυλάτος στο Λαϊκό νοσοκομείο, και ο Χρήστος Τασσόπουλος στο νοσοκομείο Μεταξά. Στα τέλη της δεκαετίας έρχονται από τις Η.Π.Α. ο Μάριος Μπαλοδήμος — έμεινε μικρό διάστημα και έφυγε νωρίς από τη ζωή — και το 1969 η Αικατερίνη Δάκου, η οποία οργανώνει Διαβητολογικό ιατρείο

στο Νοσοκομείο Παίδων η Αγ. Σοφία.

Απο το 1974 μέχρι σήμερα, στο χώρο του διαβητολογικού παιδιατρικού ιατρείου δραστηριοποιείται, έχοντας ενεργό συμμετοχή ο παιδίατρος Δημήτριος Χιώτης.

Εμφανίζονται οι πρώτες δημοσιεύσεις που είχαν ως θέμα αποκλειστικώς τον Σακχαρώδη Διαβήτη. Το βιβλίο του Ν. Παπασπύρου «The History of Diabetes Mellitus» στην Αγγλική γλώσσα.

Ένα συμπόσιο αποκλειστικά για τον Σακχαρώδη Διαβήτη δημοσιεύτηκε τον Ιούνιο του 1963 στο περιοδικό «Ιατρική» (τόμος 3ος, τεύχος 6ο, σελ. 385).

Για λόγους πληρότητας, αλλά και ιστορικούς, καταγράφω τους συγγραφείς και το θέμα, στο οποίο αναφέρθηκε έκαστος.

Ν. Παπασπύρου: «Ο διαβήτης σήμερα».

Ε. Καζλαρής: «Η παθολογική ανατομία του διαβήτη».

Δ. Ικκος: «Η παθογένεια του δευτεροπαθούς σακχαρώδους διαβήτη».

Ι. Αλιβιζάτος: «Διάγνωση του σακχαρώδους διαβήτη».

Ν. Παπασπύρου: «Γενικά αρχαία θεραπείες του διαβήτου και διατροφική αγωγή».

Μ. Μπαλοδήμος: «Η από του στόματος φαρμακευτική θεραπεία του διαβήτου».

Ι. Γιαννάτος: «Η θεραπεία δι' ινσουλίνης».

Σ. Διαμαντόπουλος: «Διαβητικόν κόμμα και θεραπεία αυτού».

Κ. Παπαδάτος και Δ. Νικολόπουλος: «Τα νεογνά διαβητικών μητέρων».

Σ. Παντελάκης: «Ο Σ. Δ. από νευρολογικής και ψυχιατρικής πλευράς».

Α. Μπούζας: «Διαβήτης και οφθαλμός».

Ε. Κοκλάμης: «Η διαβητική αγγειοπάθεια».

Σ. Παπασταμάτης: «Διαβήτης και κύηση».

Το συμπόσιο περιελάμβανε και επίκαιρα θέματα, συγγραφείς των οποίων ήσαν οι Φ. Παυλάτος, Δ. Κούτρας και Χ. Κατάμης.

Αναφορά είκοσι σελίδων στον «Παιδικό Σακχαρώδη Διαβήτη» έχει δημοσιευθεί το 1968 στο περιοδικό «Ιατρικά Χρονικά». Συγγραφείς ο καθηγητής Σ. Χαροκόπος και ο Φώτης Παυλάτος.

Ο Σωτήρης Παπασταμάτης, υφηγητής Παθολογίας, συνεργάτης του καθηγητή Ν. Τσαμπούλα στο Λαϊκό Νοσοκομείο, είχε την ιδέα να οργανώσει μετεκπαιδευτικά μαθήματα για τους αγροτικούς γιατρούς. Στα πλαίσια αυτών των μαθημάτων, ο Τζων Αλιβιζάτος πρότεινε ραδιοφωνική εκπομπή με θέμα τον Σακχαρώδη Διαβήτη. Η πρότα-

ση έγινε δεκτή. Έτσι, στις 16 Δεκεμβρίου 1957, από το Κέντρο Μετεκπαίδευσης των Αγροτικών Γιατρών, που στεγαζόταν στο Γενικό Κρατικό Νοσοκομείο Αθηνών, ακούστηκε για πρώτη φορά, ίσως, ιατρική φωνή από τα ερτζιανά.

Τον Οκτώβριο 1967, η Ιατρική Εταιρεία Καβάλας, διοργάνωσε το 2ο Ιατρικό Συμπόσιο με θέμα «Σακχαρώδης Διαβήτης».

Ομιλητές, οι καθηγητές της Ιατρικής Σχολής των Πανεπιστημίων Θεσσαλονίκης και Αθηνών: Β. Βαλαώρας, Α. Χριστομάνος, Α. Συμεωνίδης, Α. Γούτας, Δ. Βαλτής, Κ. Τούντας, Ε. Δανόπουλος, Β. Μαλάμος, Σ. Χαροκόπος, Γ. Σκαλκιάς, Γ. Μιχαηλίδης, Π. Παναγιώτου, Γ. Γεωργιάδης.

Προσκεκλημένος, ο Γερμανός υφηγητής Weinges, που ανέπτυξε το θέμα: «Ανωμαλίες εις την έκκριση και δράση της ινσουλίνης».

Αν η δεκαετία του '60 χαρακτηρίστηκε ως ορόσημο, η επόμενη, αυτή του '70, σηματοδοτεί την «Ανάσταση».

Σ' αυτή την χρονική περίοδο, έγινε η έκρηξη, που οδήγησε στη δημιουργία διαβητολογικών ιατρείων, τα οποία μετεξελίχθηκαν σε Διαβητολογικά Κέντρα. Ας πάρουμε όμως τα πράγματα με τη σειρά.

Το Μάρτιο του 1970, η Ιατρική Εταιρεία Θεσσαλονίκης, συνδιοργανώνει με την Ελληνική Ενδοκρινολογική Εταιρεία, επιστημονική ημερίδα, στο πλαίσιο της οποίας αναπτύχθηκε το θέμα «Σακχαρώδης Διαβήτης».

Συντονιστής του στρογγυλού τραπέζιού ο Δ. Ίγκος.

Εισηγητές Α. Ρήγας, Σ. Ράπτης, Τζων Αλιβιζάτος, Χ. Τασσόπουλος, Φ. Παυλάτος και ο καθηγητής Λ. Κουκουρής.

Το 1971-72 αρχίζει και ολοκληρώνεται η παλιννόστηση πλειάδας γιατρών (παθολόγοι, παιδίατροι, ενδοκρινολόγοι), οι οποίοι περαίωσαν την μετεκπαίδευσή τους σε Διαβητολογικά Κέντρα του εξωτερικού. Ο Α. Ρήγας ιδρύει Διαβητολογικό Ιατρείο, στην κλινική «Αγ. Μαρίνα» του ΙΚΑ. Οι Β. Καραμάνος και ο Π. Χριστακόπουλος ιδρύουν ιατρείο στη Β' Παθ. Παν. Κλινική στο Ιπποκράτειο Νοσοκομείο.

Ο Ν. Κατσιλάμπρος και Ν. Θαλασσινός στο Λαϊκό Νοσοκομείο και τον Ευαγγελισμό αντιστοίχως. Ο Χ. Τασσόπουλος στο Νοσοκομείο Μεταξά. Ο Κ. Χλουβεράκης στο Γενικό Κρατικό Νοσοκομείο. Η Αικ. Δάκου, όπως έχει αναφερθεί, στο Νοσοκομείο Παίδων Αγία Σοφία και ο Χ. Ανουσάκης στο Νοσοκομείο Παίδων Αγλαΐα Κυριακού, το

οποίον αργότερα υπό την διεύθυνση του Χρήστου Μπαρτσόκα, στελεχώθηκε με άξιους συνεργάτες, επεξέτεινε τις δραστηριότητές και απέκτησε προβολή σε διεθνές επίπεδο.

Αυτά τα ιατρεία, μαζί με το ήδη λειτουργούν υπό τους μαθητές του Ν. Παπασπύρου στο ΙΚΑ, αποτελούν τον πυρήνα. Στα Ιατρεία αυτά τις επόμενες δεκαετίες εκπαιδεύτηκε και εξακολουθεί να εκπαιδεύεται πλήθος γιατρών με ενδιαφέρον στον Διαβήτη. Η «σχάσις» του πυρήνα απέδωσε, «φύτωση» Διαβητολογικά Ιατρεία σε όλη την επικράτεια. Έτσι σήμερα λειτουργούν περισσότερα από 70 σ' ολόκληρη την Ελλάδα.

Αφηγούμενος, θυμήθηκα και αναφέρω την προσωπική μου εμπλοκή. Αρχή της 10ετίας του '70, Νοέμβριος 1972.

Τότε εκπονούσα διατριβή με θέμα: «Το αιμοσφαιρικό κλάσμα A1c επί Σακχαρώδους Διαβήτου».

Χτύπησα συνεσταλμένος την πόρτα του διαβήτη και μπήκα. Βρέθηκα απέναντι στους Καραμάνο-Χριστακόπουλο, άρτι αφιχθέντες εκ της αλλοδαπής και συνιδρυτές του Διαβητολογικού Ιατρείου στο Ιπποκράτειο Νοσοκομείο. Ζήτησα να μου επιτρέψουν να κάνω αιμοληψίες από διαβητικούς για τις ανάγκες της διατριβής μου. Συζητήσαμε. Ήσαν οι σειρήνες που μίλαγαν για τον Διαβήτη. Με σαγήνευσαν και απεμπόλησα τη θέση για ειδίκευση στην Καρδιολογία. Δέθηκα μαζί τους και έτσι έμεινα για πάντα στον Διαβήτη.

Στο ξεκίνημα της προσπάθειας που πρωτύτερα περιέγραψα, οι καιροί ήσαν χαλεποί, το ενδιαφέρον των πολλών περιορισμένο, του δε κράτους υποτυπώδες. Τελικώς, τρία πρόσωπα δέχτηκαν προτάσεις από τους πρωτοπόρους, τις μελέτησαν, κατανόησαν τη σημασία τους και αποδέχτηκαν να τις στηρίξουν. Τα ονόματά τους: Δημήτριος Χανιώτης και Μερόπη Βιολάκη διευθυντές του Υπουργείου Κοινωνικών Υπηρεσιών και Μιλτιάδης Λέξος, διευθυντής της εταιρείας Δάφνη τότε, που αργότερα την διαδέχθηκε η μητρική NOVO, η οποία πρόσφατα μετεξελίχθηκε σε NOVO-NORDISK. Αποφασίστηκε η χρηματοδότηση επιδημιολογικών ερευνών. Ο διαβήτης πέρασε την παιδική ηλικία και ανδρώθηκε, χάρις και στη δική τους βοήθεια. Τους χρωστά χάριν.

Το 1976 ο Δ. Καραμήτσος που είχε πρόσφατα επιστρέψει από την μετεκπαίδευσή του στην Αγγλία, δημοσιεύσε το πρώτο του βιβλίο που ήταν ένα πλήρες σύγγραμμα 250 σελίδων για το σακχαρώδη διαβήτη.

Το 1978 επιστρέφει στην Αθήνα ο Σ. Ράπτης. Παρέμεινε επί μακρόν στο Ουλμ της Γερμανίας, κοντά στον διαβητολόγο καθηγητή E. F. Pfeiffer. Αναλαμβάνει θέση στη Θεραπευτική κλινική του Πανεπιστημίου Αθηνών, οργανώνει διαβητολογικό τμήμα και εγκαθιστά το πρώτο τεχνητό πάγκρεας στον Ελληνικό χώρο. Έχει ως συνεργάτες τους Χ. Ζούπα, Δ. Χατζηδάκη, Γ. Δημητριάδη και Κ. Καραϊσκό. Πέραν του κλινικού έργου, η ομάδα Ράπτη ενδιαφέρεται και για την εκπαίδευση των διαβητικών, στην οποία συμβάλλει και η έκδοση εγχειριδίου από τους Σ. Ράπτη – Χ. Ζούπα.

Ο τελευταίος, αποχώρησε από την ομάδα και ακολούθησε αυτόνομη πορεία στον ιδιωτικό τομέα, όπου ασχολήθηκε με την κύηση στον Διαβήτη και τον Διαβήτη της εγκυμοσύνης.

Οι δραστηριότητες της ομάδας Ράπτη μεταφέρθηκαν στο Νοσοκομείο Ευαγγελισμός το 1982, όταν ο Σ. Ράπτης εξελέγη καθηγητής της Ιατρικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών. Εκεί, στο πλαίσιο της Β' Προπαιδευτικής Παθολογικής Κλινικής, οργανώνει Διαβητολογικό Κέντρο και ιδρύει Ερευνητικό τμήμα.

Σύντομα και εντελώς δειγματοληπτικά, θ' αναφερθώ σε ορισμένα γεγονότα, κατά τη γνώμη μου σημαντικά, που καλύπτουν χρονική περίοδο τριάντα χρόνων.

Ουσιαστικές οι επιδημιολογικές μελέτες για τη συχνότητα του Σακχαρώδη Διαβήτη στον Αγροτικό Πληθυσμό (Β. Καραμάνος, Π. Χριστακόπουλος και συν. Δωδεκαετής η διάρκεια της, κάλυψε σχεδόν τα 2/3 του Ελλαδικού χώρου και αφορά στην εξέταση περίπου 600.000 ατόμων, διαβητικών και μη).

Στον αστικό πληθυσμό στο νομό Αττικής δραστηριοποιήθηκε ο Ν. Κατσιλάμπρος και οι συνεργάτες του. Ακολούθησε ο Ν. Παπάζογλου. Εκτός από επιμέρους δημοσιεύσεις, δημοσίευθηκαν τα αποτελέσματα από πέντε νομούς της Βόρειας Ελλάδας (Ν. Παπάζογλου, Χ. Μανές, Δ. Καραμήτσος και συν.). Στη συχνότητα του Σακχαρώδη Διαβήτη τύπου 1 στον νεανικό πληθυσμό εργάστηκαν οι Αικ. Δάκου και συνεργάτες της καθώς και ο Χ. Μπαρτσόκας η Ανδριανή Βαζαίου και οι συνεργάτες τους). Χάρη σ' αυτές τις μελέτες αποκτήθηκαν στοιχεία που αφορούσαν στη συχνότητα κυρίως του Σακχαρώδη Διαβήτη, αλλά και άλλων νοσημάτων όπως η Υπέρταση, η Στεφ. Νόσος και οι Δυσλιπιδαιμίες. Βεβαίως, με βάση αυτά τα αποτελέσματα, προσδιορίστηκε και ο αριθμός των δια-

βητικών στη χώρα μας. Τότε ο Σακχαρώδης Διαβήτης είχε συχνότητα περίπου 2% στον Αγροτικό πληθυσμό και 2,4-3,5% στον Αστικό.

Σήμερα βέβαια, τα ποσοστά αυτά έχουν αυξηθεί αρκετά. Ο Ελληνικός πληθυσμός γηράσκει. Στην ηλικία 60-70 ετών ο Κατσιλάμπρος βρήκε συχνότητα 13.68% και μετά τα 70 έτη 19,52%.

Τεράστιο έργο είναι η προσφορά φροντίδας, εκπαίδευσης και περιοδικής παρακολούθησης των διαβητικών ασθενών στα Διαβητολογικά Κέντρα και Ιατρεία. Μέχρι σήμερα έχουν ιδρυθεί 18 Διαβητολογικά Κέντρα και πολλά Διαβητολογικά Ιατρεία στα κρατικά νοσοκομεία της χώρας όπου παρέχονται ιατρικές υπηρεσίες και εκπαίδευση στους διαβητικούς.

Η ιδρυτική υπουργική απόφαση για ίδρυση Διαβητολογικών Κέντρων και ιατρείων ήταν του Υπουργού Υγείας Γ. Σούρα που δημοσιεύθηκε το 1990.

Σημαντική υπήρξε η άνθηση της έρευνας. Με γεωμετρική πρόοδο αυξανόταν ο αριθμός των μελετών, σημαντικός αριθμός των οποίων, γινόταν δεκτός για ανακοίνωση – ύστερα από κρίση – σε διεθνή συνέδρια, όπως το ετήσιο της EASD και το ανά τριετία πραγματοποιούμενο της IDF.

Βεβαίως και σε συνέδρια στον Ελληνικό χώρο. Πανελλήνια ή Επιστημονικών Εταιρειών- γίνονταν δεκτές προς ανακοίνωση εργασίες.

Η συγγραφική δραστηριότητα των ασχολούμενων με τον Σακχαρώδη Διαβήτη γιατρών, έχει προσφέρει σημαντικό αριθμό άρθρων ανασκοπήσεως και ποιοτικών βιβλίων, που δεν έχουν τίποτα να ζηλέψουν από τα αντίστοιχα ξενόγλωσσα.

Το ενδιαφέρον για τον διαβήτη κορυφώνεται. Όλο και περισσότεροι γιατροί ασχολούνται με το θέμα. Οι συνθήκες ωρίμασαν, για την ίδρυση Ελληνικής Διαβητολογικής Εταιρείας. Να πως αναφέρεται ο Φώτης Παυλάτος, στην ομιλία του για τα 25 χρόνια από την ίδρυσή της, τον Δεκέμβριο του 1999.

ΦΩΤΗΣ ΠΑΥΛΑΤΟΣ

«Έτσι, ο Τζων Αλβιζάτος προεδρεύει μιας προσωρινής Διοικούσας Επιτροπής και συντονίζει τις διαδικασίες για την ίδρυση της Εταιρείας. Ο Διονύσης Ικκος καθοδηγεί και ο Πάρις Χριστακόπουλος με τον Βασίλη Καραμάνο προχωρούν στη σύνταξη του καταστατικού. Μετά τις νομικές διαδικασίες, την 6η Νοεμβρίου 1975, γίνεται η Πρώτη Γενική Συνέλευση, όπου και εκλέγονται:

Πρόεδρος: ο Τζων Αλιβιζάτος
Αντιπρόεδρος: ο Πάρις Χριστακόπουλος
Γεν. Γραμματέας: ο Ανδρέας Ρήγας
Ταμίας: ο Νίκος Θαλασσινός

Μέλη: Βασίλης Καραμάνος, Νίκος Κατσιλάμπρος, Κωνσταντίνος Ζέρβας, Φώτης Παυλάτος, Χρήστος Τασσόπουλος.

Στο καταστατικό προβλέπονται και Πάρεδρα μέλη (Διαιτολόγοι, νοσηλεύτριες και νοσηλευτές και άτομα με Διαβήτη), καθώς και η έκδοση περιοδικού για τους Διαβητικούς, τα «Διαβητολογικά Νέα».

Τα πρώτα τεύχος εκδόθηκε στις 10 Δεκεμβρίου 1976.

Το περιοδικό προσέφερε πολλά στους διαβητικούς, παρά τις μεγάλες δυσκολίες, τόσο για την συγκέντρωση της ύλης, όσο και για την έκδοσή του.

Πολλά προσέφεραν ο Τζων Αλιβιζάτος (που ήταν ο εμπνευστής της έκδοσης του περιοδικού), ο Νίκος Κατσιλάμπρος, ο Βασίλης Καραμάνος και ο Χαράλαμπος Τούντας». Η έκδοση, ποιοτικότερη και με νέο σχήμα, συνεχίζεται με ευθύνη αρχικώς του Α. Κοφίνης και αργότερα, έως σήμερα, της παιδιάτρου κ. Βαζαίου.

Η ίδρυση της ΕΔΕ σηματοδοτεί την παρουσία του Σακχαρώδη Διαβήτη, ως επίσημης οντότητας και πυροδοτεί την έναρξη πολλαπλών δραστηριοτήτων τόσο του Δ.Σ. όσο και των μελών της.

Ενδεικτικώς αναφέρω:

Η κορυφαία στιγμή της ζωής της ΕΔΕ είναι η οργάνωση στην Αθήνα του 16ο Πανευρωπαϊκού Συνεδρίου για τη Μελέτη του Σ.Δ. (EASD), τον Σεπτέμβριο του 1980. Ταυτοχρόνως έγιναν και δύο δορυφορικά. Το ένα στην Αρχαία Ολυμπία, όπως θα αναφέρω στη συνέχεια, το δε άλλο μετά τη λήξη του Συνεδρίου. Ήταν το 6ο Ευρωπαϊκό Μεταπτυχιακό Συνέδριο για τον Ασκούμενο Ιατρό.

Έγινε εν πλώ, κατά τη διάρκεια τριήμερης περιήγησης δια θαλάσσης στη Μύκονο, Κω, Σαντορίνη από 29 Σεπτεμβρίου, μέχρι 2 Οκτωβρίου 1980.

Το Διαβητολογικό κέντρο του Ιπποκρατείου Νοσοκομείου

(Β. Καραμάνος – Π. Χριστακόπουλος) οργάνωνε κατ' έτος μετεκπαιδευτικά μαθήματα για γιατρούς, διάρκειας μιας εβδομάδας. Άρχισαν το 1978 και συνεχίζονται ανελλιπώς.

Οι Β. Καραμάνος και Π. Χριστακόπουλος, έχουν ενεργό συμμετοχή στην σύσταση διεθνούς ομάδας μελέτης υπό την επωνυμία «Diabetes and

Nutrition Study Group».

Το πρώτο συνέδριο έγινε το 1983, στο Ρέθυμνο της Κρήτης, με ευθύνη για την οργάνωση του Διαβητολογικού Κέντρου της Β' Π Κλινικής του Ιπποκρατείου Νοσοκομείου Αθηνών.

Προσκεκλημένος ομιλητής ο καθηγητής Reaven. Θέμα της διάλεξής του: Σύνδρομο X . Ακολούθησαν δύο ακόμη οργανώσεις το 1992 και το 2002, στο Ηράκλειο Κρήτης και τη Σάμο αντιστοίχως.

Ο Χ. Ζούπας, ανά μήνα οργανώνει, ένα τριώρης διάρκειας σεμινάριο για διαβητικούς.

Ο Ν. Κατσιλάμπρος, ετήσια σεμινάρια επιμόρφωσης του νοσηλευτικού προσωπικού, στο αμφιθέατρο του Λαϊκού Νοσοκομείου.

Οι Καραμάνος – Χριστακόπουλος το 1980 (21-23 Σεπτεμβρίου) οργανώνουν συνέδριο, δορυφορικό αυτού της EASD, στην Αρχαία Ολυμπία με θέμα «Άσκηση και Διαβήτης».

Εκπαιδευτικά σεμινάρια από μέλη της ΕΔΕ και της ΔΕΒΕ, οργανώνονται ανά την επικράτεια σε συνεργασία με τους τοπικούς Ιατρικούς Συλλόγους.

Πανελλήνιο συνέδριο της ΕΔΕ γίνεται ανά διετία.

Το ετήσιο Πανελλήνιο συνέδριο της ΔΕΒΕ οργανώνεται κάθε Νοέμβριο με επιτυχία.

Ο Σ. Παππάς επιμελείται των ετησίων εκπαιδευτικών ημερίδων πρωτοβάθμιας περίθαλψης, τις οποίες ξεκίνησε ο γιατρός Γ. Παπαδάκης και συνεχίζονται εις μνήμην του. Απευθύνονται στους Γενικούς Ιατρούς και στους Ιατρούς Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας. Τα πρακτικά εκδίδονται σε καλαίσθητα βιβλία.

Ο Χ. Μπαρτσόκας στο Διαβητολογικό Κέντρο της Παιδιατρικής Κλινικής του Νοσοκομείου Π. και Α. Κυριακού, οργανώνει περιοδικώς εκπαιδευτικά σεμινάρια, που αφορούν σε νεαρά άτομα με διαβήτη τύπου 1 και τους γονείς τους. Παράλληλως εκδίδεται περιοδικό με τίτλο «Νεανικός Διαβήτης, τα νέα μας» από το 1990.

Στην εξελικτική πορεία του διαβήτη, πρέπει να το παραδεχτούμε εμείς οι της Αθήνας, κομβικό σημείο αποτελεί η εμφάνιση το 1986 της Διαβητολογικής Εταιρείας Βόρειας Ελλάδας (ΔΕΒΕ). Καρπός ώριμης σκέψης, κάλυψε κατά τρόπο ιδανικό, όχι μόνο το χάσμα της αποστασης Θεσσαλονίκης – Αθήνα, αλλά και τη δυσχέρεια της επικοινωνίας. Με ένα λόγο, ήταν γέννημα ανάγκης, στην οποία και οι θεοί πείθονται. Η δυναμική της τα επόμενα από τη ιδρύσεώς της χρόνια, έδωσε τε-

ράστια ώθηση στον Διαβήτη. Η αναγκαιότητα της σύστασης και ύπαρξή της δικαιώνεται από τα μέχρι τώρα πεπραγμένα. Ετήσιο συνέδριο με μεγάλη επιτυχία και επιστημονικό περιοδικό τα Ελληνικά Διαβητολογικά χρονικά είναι δυο επιτεύγματα της ΔΕΒΕ που αναντίρροπα ξεχωρίζουν.

Η ιδρυτική πράξη, της ΔΕΒΕ ήταν το επιστέγασμα της δραστηριοποίησης ομάδας συναδέλφων από τη Θεσσαλονίκη και τη Βόρεια Ελλάδα, στο γνωστό αντικείμενο του Διαβήτη. Ως πρωτοπόρους, με ορατό τον κίνδυνο παράλειψης – αθέλητης και όχι σκόπιμης – της προσφοράς άλλων συναδέλφων, αναφέρω τους Δημήτρη Καραμήτσο, Νίκο Παπάζογλου, Μίλτο Αλεβίζο, Α. Σπηλιόπουλο, τον Γιώργο Παπαλεξίου. Για την αποκατάσταση των πραγμάτων υπάρχει στο φωτογραφικό υλικό και πλήρης ο κατάλογος των 21 ιδρυτικών μελών της κατά τη σειρά της αναγραφής τους στο σχετικό ιδρυτικό έγγραφο.

Ιδρυτικά μέλη της ΔΕΒΕ

Καραμήτσος Δ
Σπηλιόπουλος Α
Αλεβίζος Μ
Παπάζογλου Ν
Τζέτζης Β
Παπαλεξίου Γ
Μπακατσέλος Σ
Γεωργαλά Α
Μόσχου Κ
Καρακόλιος Α
Ζαμπούλης Χ
Χαρσούλης Φ
Φαρμακιώτης Α
Ευθυμίου Η
Αβραμίδης Α
Μαμόπουλος Μ
Νικολακόπουλος Α
Βαμβούκος Δ
Αντωνιάδης Α
Γερασιμίδης Θ
Καντζός Γ

Όπως προανέφερα, το ξεκίνημα ήταν δυναμικό και η δραστηριότητα της ΔΕΒΕ απλώθηκε και κάλυψε πολλούς και σημαντικούς τομείς που έχουν σχέση με τον Διαβήτη.

Το έργο είναι κλινικό, ερευνητικό, διδακτικό και συγγραφικό. Έτσι, οργανώνονται και λειτουργούν Διαβητολογικά Κέντρα, Διαβητολογικά Ιατρεία. Σχεδιάζονται και εκτελούνται επιδημιολογικές έρευνες. Υπάρχει φροντίδα για την επιμόρφω-

ση και την εκπαίδευση γιατρών, νοσηλευτικού προσωπικού και ασθενών. Εκδίδεται από την ΔΕΒΕ το επιστημονικό περιοδικό «Ελληνικά Διαβητολογικά Χρονικά» με ψυχές της προσπάθειας επί πολλά χρόνια τους Νίκο Παπάζογλου και Δημήτρη Καραμήτσο. Έκδοση χρήσιμη με ανασκοπήσεις και ερευνητικές εργασίες. Πρωτοποριακή και πολύ χρήσιμη είναι η έκδοση της ΔΕΒΕ μετά από ιδέα του Ν. Παπάζογλου του «Μητρώου Εργασιών», στην οποία καταγράφονται με αλφαβητική σειρά τα ονόματα Ελλήνων ερευνητών και συγγραφέων με γνωστό αντικείμενο τον Σακχαρώδη Διαβήτη. Η β' έκδοση του 2002, την οποία επιμελήθηκαν οι:

Ν. Παπάζογλου, Γ. Σκαράγκας, Χ. Μπαρτσόκας και Χρ. Μανές, περιλαμβάνει 1979 εργασίες.

Οι σχέσεις των δύο εταιρειών – ΔΕΒΕ και ΕΔΕ – υπήρξαν και εξακολουθούν να είναι αρμονικές. Το 1991, επί προεδρίας στην ΕΔΕ του ομιλούντος και στην ΔΕΒΕ του Δημήτρη Καραμήτσου, έγιναν συζητήσεις με συμμετοχή και των Ν. Παπάζογλου, και Π. Χριστακόπουλου, οι οποίες κατέληξαν σε πλήρη συμφωνία για την από κοινού δραστηριοποίηση και στενότερη συνεργασία των δύο Εταιρειών. Δυστυχώς, η προσπάθεια όμως δεν υλοποιήθηκε, επειδή διεφώνησαν ορισμένα από τα μέλη του Δ.Σ. της ΕΔΕ. Έτσι, το θέμα παραπέμφθηκε στις ... ελληνικές καλένδες και ξεχάστηκε!

Τα 20 τελευταία χρόνια, παρατηρήθηκε ζωηρό ενδιαφέρον από τους ίδιους τους διαβητικούς και τις οικογένειές τους. Ιδρύονται Ενώσεις Διαβητικών και διεκδικούν εκπαίδευση και την αντιμετώπιση επαγγελματιών, ασφαλιστικών και κοινωνικών προβλημάτων, σύμφωνα με τους στόχους της Διακήρυξης του Αγίου Βικεντίου (Οκτώβριος 1989) και την επέκτασή των στόχων που αποφασίστηκε στην Κωνσταντινούπολη (Οκτώβριος 1999). Το 1997 ιδρύεται η Ελληνική Ομοσπονδία Διαβητικών (Ε.ΛΟ.ΔΙ.) και το 1998 εντάχθηκε στη IDF. Πρωτοπόρος υπήρξε ο Γ. Φραγκουλάκης, ενώ τα βήματά του ακολουθούν οι νεότεροι Κ. Κουλουρίδου, Γ. Φλώρος και άλλοι. Από τους δύο τελευταίους εκδίδονται περιοδικά για ασθενείς.

Η Πολιτεία παρακολουθεί μακαρίως τα τεκταινόμενα, ώσπου, ύστερα από οχλήσεις και διαβήματα, αποφασίζει να κινηθεί. Ο Φώτης Παυλάτος, με γλαφυρή αφήγηση, αναφέρεται στα γεγονότα, προβληματίζεται και προτείνει:

ΦΩΤΗΣ ΠΑΥΛΑΤΟΣ

«Το ενδιαφέρον και η κατανόηση της Πολιτείας για το ιατροκοινωνικό πρόβλημα του Διαβήτη καταφαίνεται με τη δημιουργία της Γνωμοδοτικής Επιτροπής για το Διαβήτη. Αργότερα στη συνέχεια ιδρύεται το «Εθνικό Κέντρο Πρόληψης και Θεραπείας του Σακχαρώδη Διαβήτη και των Επιπλοκών του» (Ε.ΚΕ.ΔΙ.) με Πρόεδρο τον Καθηγητή Σωτήρη Ράπτη. Τα εγκαίνια του Ε.ΚΕ.ΔΙ. πραγματοποιούνται στις 14 Απριλίου του 1997 και από τότε η προσφορά του Κέντρου είναι πολύπλευρη σε ότι έχει σχέση με το Διαβήτη από κάθε άποψη (επιστημονική, ερευνητική, κλινική, εκπαιδευτική). Επίσης η δραστηριότητα του Κέντρου επεκτείνεται στην οργάνωση και εποπτεία συνεδρίων, διαλέξεων και γενικά σε κάθε είδους επιστημονικής εκδήλωσης σε θέματα Διαβήτη.

Επίσης το Ε.ΚΕ.ΔΙ. έχει προβεί στη σύσταση Διεθνούς Επιστημονικής Συμβουλευτικής Επιτροπής στην οποία μετέχουν ως μέλη 44 επιστήμονες διεθνούς κύρους και ακτινοβολίας στον χώρο του Διαβήτη. Τέλος, η προσπάθεια αναπτυξης από το Ε.ΚΕ.ΔΙ. της υποδομής του Εθνικού Δικτύου Πληροφορικής προχωρεί ικανοποιητικά. Ήδη έχει γίνει η διασύνδεση του Ε.ΚΕ.ΔΙ. με τα Διαβητολογικά Κέντρα του Ευαγγελισμού και του Λαϊκού νοσοκομείου», σε πρώτη πιλοτική φάση.

Είναι σαφές από τα προηγούμενα ότι υπάρχει μια έντονη κινητικότητα σε ότι αφορά το Ιατροκοινωνικό πρόβλημα του Σακχαρώδη Διαβήτη. Διερωτώμαι μήπως θα ήταν σκόπιμη η σύσταση μιας Εθνικής Επιτροπής για το Διαβήτη με συντονιστικό παράγοντα το Ε.ΚΕ.ΔΙ. και μέλη τους εκπροσώπους των Διαβητολογικών Εταιρειών, των Ενώσεων Διαβητικών και εκπροσώπων της Πολιτείας για τον προγραμματισμό, συντονισμό και εκτέλεση ενός εθνικού στρατηγικού σχεδίου σε ότι αφορά το Διαβήτη και τις πολύπλευρες και πολυπαραγοντικές διαστάσεις του. Αναφέρω ως παράδειγμα τη Γερμανία όπου, εξόσων γνωρίζω, λειτουργεί εκεί ένα εθνικό πρόγραμμα για το Διαβήτη με εκπαιδευτικά Προγράμματα για γιατρούς, νοσηλευτές, Διαβητικούς, ακόμη και φαρμακοποιούς. Ο στόχος μας πρέπει να είναι όλοι οι διαβητικοί να έχουν μια ολοκληρωμένη εκπαίδευση μέσα στην πρώτη δεκαετία του 2000.

Ο Σακχαρώδης Διαβήτης, με την οικουμενικότητα της παρουσίας του και τη σταθερή αύξηση του αριθμού των ατόμων με διαβήτη σε Παγκόσμια επίσης κλίμακα, μπορεί άνετα να χαρακτηρι-

σθεί ως επιδημική νόσος. Σύμφωνα με την Παγκόσμια Οργάνωση υγείας ο αριθμός των διαβητικών σε όλο τον κόσμο υπολογίζεται σε 150 εκατομμύρια και αναμένεται να διπλασιασθεί μέχρι το έτος 2025. Σημαντικοί υπεύθυνοι παράγοντες για την αύξηση αυτή και κυρίως όσον αφορά τους πάσχοντες από μη ινσουλινοεξαρτώμενο διαβήτη (Διαβήτης τύπου 2) είναι αναμφίβολα, η αύξηση του πληθυσμού, η αύξηση του προσδόκιμου της επιβίωσης, η αστικοποίηση και η κακή διατροφή που ακολουθεί η σημερινή καταναλωτική κοινωνία. Δεν γνωρίζουμε τον ακριβή αριθμό των ατόμων με Διαβήτη που παραμένουν αδιάγνωστοι, καθώς επίσης και τον αριθμό εκείνων με διαταραγμένη ανοχή στη γλυκόζη. Υπολογίζεται ότι ο αριθμός των ατόμων αυτών είναι αρκετά υψηλός μέχρι και 50% του αριθμού των γνωστών διαβητικών. Καταλαβαίνει, επομένως, κανείς σε τι τρομακτικούς αριθμούς οδηγούμαστε, αν στις πρώτες δεκαετίες του 2000 δεν έχουμε φτάσει στη λύση του «γλυκού μυστηρίου», ιδιαίτερα όσον αφορά την πρωτογενή πρόληψη της νόσου.

Στη χώρα μας έχουν γίνει αρκετές επιδημιολογικές μελέτες για τη συχνότητα του Διαβήτη στον αγροτικό πληθυσμό (Π. Χριστακόπουλος και Β. Καραμάνος), στον αστικό πληθυσμό (Ν. Παπάζογλου, Χ. Μανές, Δ. Καραμήτσος και συν.), στον νεανικό διαβήτη (Χ. Μπαρτσόκας και συν., Λικ. Δάκου και συν.). Με βάση τις μελέτες αυτές ο αριθμός των διαβητικών στη χώρα μας υπολογίζεται σε 600.000 – 700.000. Μεγαλύτερο αριθμό δίνει ο Καθηγητής Σωτήρης Ράπτης που ανεβάζει τον αριθμό τους περίπου στο 10% του συνόλου του πληθυσμού. Τα άτομα με ινσουλινοεξαρτώμενο διαβήτη υπολογίζεται ότι είναι το 10% του συνόλου των διαβητικών.

Οπωσδήποτε, και δεν υπάρχει γι' αυτό αμφιβολία, το λεγόμενο φορτίο του Διαβήτη (The Burden of Diabetes) είναι μεγάλο, τόσο όσον αφορά στο άτομο και την οικογένειά του, όσο και στους κρατικούς φορείς υπηρεσιών υγείας, αλλά και κατ' επέκταση την κοινωνία, με σημαντικό ανθρώπινο και οικονομικό κόστος.

Μπροστά μας είναι η μεγάλη πρόκληση για την αντιμετώπιση της νόσου. Θα αναφέρω επιγραμματικά τρία σημεία στα οποία θα πρέπει να επικεντρωθεί η στρατηγική φροντίδας και θεραπείας της νόσου:

1. Πρωτογενής πρόληψη της νόσου (αναγνώριση των ατόμων που θα εμφανίσουν διαβήτη), δευτερογενής πρόληψη (μείωση και επιβράδυνση

των επιπλοκών) και τριτογενής πρόληψη (μείωση εξέλιξης των επιπλοκών).

2. Οργάνωση και διάρθρωση των υπηρεσιών υγείας, ώστε η προσφορά τους να είναι διαθέσιμη σε όσο το δυνατόν μεγαλύτερη κλίμακα.

3. Εκπαιδευτικά προγράμματα για τα άτομα με διαβήτη και τις οικογένειές τους, για τους υπεύθυνους φορείς υγείας, αλλά και για το γενικό πληθυσμό.

Οι ερευνητές σε όλο τον κόσμο με τη βοήθεια της μοριακής βιολογίας, της γενετικής και της υψηλής τεχνολογίας συνεχίζουν το ερευνητικό έργο τους με συνεχώς άοκνο ρυθμό για την οριστική λύση του γλυκού μυστηρίου. Μία πνευματική λαμπραδηφορία, από το ένα άκρο της γης στο άλλο, συμβολίζει ακριβώς αυτήν την προσπάθεια. Κάθε μία δάδα που κρατάμε και που μεταφέρεται σαν σκυτάλη από τους παλαιότερους στους νεότερους φωτίζει το μέλλον που διαγράφεται ρόδινο για την επιστήμη, τη διαβητολογία και τους διαβητικούς».

Τα παραπάνω υπενθυμίζω ότι αναφέρονται σε διάλεξη του Φ. Παυλάτου και με την άδειά του τα μετέφερα στην ομιλία μου.

Εν τω μεταξύ ο Δ. Καραμήτσος δημοσιεύει το 1988 τη δεύτερη έκδοση του βιβλίου του «Σακχαρώδης Διαβήτης» και το 2000 μια νέα πλέον εκτεταμένη έκδοση με θέμα το διαβήτη και τίτλο «Διαβητολογία». Ο υποφαινόμενος το 1995 δημοσιεύει μια έκδοση για το Σακχαρώδη Διαβήτη με πολλούς συγγραφείς που επανεκδίδεται δίτομη και πλέον ογκώδης το 2003. Οι νέοι γιατροί έχουν πλέον πολλά βοηθήματα – όρεξη να έχουν – για να εντυπώσουν στο μεγάλο θέμα του Σακχαρώδη Διαβήτη.

Πολλοί Έλληνες που ασχολούνται με το Σακχαρώδη Διαβήτη ανακοινώνουν εργασίες τους σε διεθνή συνέδρια και τις δημοσιεύουν σε διεθνή περιοδικά. Ο Χρήστος Μπαρτσόκας μετά από σχετική πρόσκληση δημοσιεύει άρθρο στο Diabetes Research and Clinical Practice με τίτλο «The Greek contribution in diabetes research».

Η Διαβητολογία στην Ελλάδα είναι φανερό ότι βρίσκεται σε καλό δρόμο. Αν είχαμε καλύτερες συνθήκες δουλειάς και κάποια βοήθεια με ερευνητικά κονδύλια, θα κάναμε ακόμη περισσότερα.

Το ταξίδι για την μεταφορά της «ιστορίας του διαβήτη στην Ελλάδα» τελείωσε. Ο αρχικός άνεμος κόπασε. Τώρα νηνεμία σχεδόν πλήρης. Περιδιαβαίνοντας στο δάσος του διαβήτη

αναζητήσα και τελικά εντόπισα το δέντρο που φύτεψαν οι πρωτοπόροι. Μεγάλωσε πολύ. Έχει χοντρό κορμό και δυνατά κλαδιά. Προσφέρει σκιά να ξαποσταίνεις... Αφειδώλευτα παρέχει τον καρπό τον ώριμο που γεύεσαι.

Παραστατικά αυτό το συμβολικό δέντρο το σκισάρισε ο Ιωάννης Γ. Αλιβιζάτος. Το σκίτσο το είδε ο Φώτης Παυλάτος, του άρεσε και με στοργή και τρυφερότητα το ζωντανεύει στο ποίημα του «Το δέντρο». Χαρείτε σκίτσο και στίχους...

Το δέντρο

Το δέντρο
που φύτεψαν οι πρωτοπόροι
μεγάλωσε με τη στοργή
και με πολλή φροντίδα.

Κι άπλωσε τις ρίζες του
άπλωσε τα κλαδιά του
κι έστρωσε της γνώσης πλούσιο τον ανθό
και τον καλό του το καρπό
εμείς θερίζουμε.

Κι είναι μια χαρά, πολλή χαρά
μαζί κι ευγνωμοσύνη
στου δέντρου τη σκιά να ξαποσταίνεις
και τον καρπό τον ώριμο
να γεύεσαι.

Στον πνευματικό τον κάμπο
ψηλό στέκει και περήφανο το δέντρο.
Ιστορία του κόπου και του μόχθου
σε αέναη επανάληψη
σε αέναη πορεία
απ' το χθές.... στο σήμερα
απ' το σήμερα.... στο αύριο.

Γενάρης 1995. Φ. ΠΑΥΛΑΤΟΣ

Η «Αργώ» μετά από μακρύ ταξίδι επέστρεψε στην «Ιθάκη» μεταφέροντας την πραγματικότητα της. Είναι τα στοιχεία που μόλις ακούσατε. Η ιστορία του διαβήτη στην Ελλάδα δεν είναι ευκαταφρόνητη. Και βέβαια με εμάς ή και χωρίς εμάς, η ιστορία και η μάχη συνεχίζεται. Όλοι εμείς οι παλιότεροι και όλοι οι παρόντες νεότεροι είμαστε στρατιώτες σε αυτήν την προσπάθεια, η οποία θέλει επιμονή και προσήλωση στον στόχο που είναι η καλύτερη αντιμετώπιση του Σακχαρώδη Διαβήτη.

Εδώ τελείωσα και σας ευχαριστώ για την προσοχή σας.